

Vuokkiniemi tsaarinajan virkamiehen silmin

Mitä opettaja I.V. Olenev näki ja koki Vuokkiniemessä kesällä 1892

Seuraava artikkeli sisältää otteita kansakoulunopettaja Ivan Vasiljevits Olenevin vuonna 1917 ilmestyneestä matkakuvauksesta 'Karelskij kraj', sen IV luvusta. Siinä Olenev kuvailee käyntiään Vuokkiniemessä kesällä 1892, selostaa kylän maantieteellistä sijaintia, rakennuksia sekä kansantapoja ja tekee runsaasti huomioita asukkaista. Vertailut eri kansallisuuksiin — venäläisiin ja suomalaisiin — ovat sangen mielenkiintoisia, teräviä ja karjalaisten kannalta suorastaan mairittelevia. Kirjoituksesta käy myös ilmi, ettei Olenev ollut ainoa Vuokkiniemeen osunut matkailija: kylällä hän tapaa kaksi suomalaista "turistia", kuvanveistäjä Emil Wikströmin ja kreivi Louis Sparren.

— Suomens Niilo Marttinen.

Vuokkiniemi on eräs suurimmista ja kauneimmista Karjalan kylistä, 275 virstan etäisyydellä Kemin kaupungista. Se sijaitsee Kuittijärven kahden lahden muodostamalla niemimaalla. Niemen keskellä idästä länteen on vuorenharjanteen tapainen kohouma, jonka rinteet molemmin puolin ovat jyrkät.

Harjanteelta avautuu hyvin kaunis näköala kylään ja sen ympäristöön. Harjun rinteitä peittää tiheä mäntymetsä ja katajapensaikko. Harjanteen päällä on kapea metsäaukio ja tallattu polku.

Kylän eteläosassa näkyy pieni, mutta verrattain kaunis valkoinen kirkko vihreine kupoleineen ja kullattuine kupolinkärkineen. Niemimaan länsiosassa on suuri kuusilehto. Lehdon takana, sen oikealla puolella, välkehtii himmeänhopeisena nauhana Vok-joki (?), joka, kierrellen matalakasvuisen koivun reunustamana, katoaa näkyvistä.

Itäisellä suunnalla, niin kauas kuin silmä kantaa, välkehtivät Kuittijärven vedet. Kartalla tämän järven nimeksi on merkitty 'Kunto', mutta se on väärin, sillä karjalaisittain se lausutaan Kuittijärvi.

Kuittijärven pituus on 115 ja leveys 5—15 virstaa. Sen rannat ovat joka paikassa jyrkät, ja eräissä kohdin, varsinkin koillisuunnalla, aivan veden partaalla kohoaa huomattavan korkealle havupuuston peittämiä vuoria.

Kylässä on 120 taloa. Talot ovat, niinkuin yleensä karjalaisissa kylissä hajallaan ilman minkäänlaista järjestystä. Niitä erottavat toisistaan vain kasvimaat, ja joissakin tapauksissa pirttien välissä näkyy ruis- ja tai ohraviljelmiä. Vain kirkon luona on huomattavissa selvemmin suunniteltua aluetta.

Pihat ovat hyvin siistejä, mikä osaksi johtuu kuivasta hiekkamaastosta. Talonpoikien rakennukset näyttävät yleensä melko kunnollisilta; vanhoja, ränsistyneitä tuvantapaisia on harvoin. Kaksikerroksisia pohjois-venäläisen talonpoikaistyylin taloja on paljon. Muutamat niistä on jopa päällystetty laudoilla ja maalattu punaisiksi. Tässä siis jäljitelään suomalaisia.

Talojen sijoittelua karjalaisissa kylissä ei voi sanoa kauhiaksi, koska talot ovat yleensä melko etäällä toisistaan ja

Ivan Vasiljevits Olenev

usein myös niin, että jonkin talon julkisivua vastapäätä rakennetaan toisen talon navetta tai liiteri ja usein sattuu niinkin, että sinne sijoitetaan myös sauna, riihi ja aitta. Tällä on kuitenkin myös etunsa: tulipalon sattuessa punainen kukko ei nielaise koko kylää niinkuin usein tapahtuu tiheään rakennetuissa venäläisissä kylissä.

Vuokkiniemessä oleskeluni toisena päivänä tapasin kaksi suomalaista turistia, kuvanveistäjä Wikströmin ja kreivi Louis Sparren. Kun sää oli hyvä, niin menin aamiaistunnin jälkeen kylän keskellä olevalle mäelle ja näin, että nämä turistit istuivat pienten pöytien ääressä suuren puun varjossa ja työskentelivät: toinen heistä, taiteilija, piirteli luonnon näkymiä ja toinen merkitsi muistikirjaansa matkan tapahtumia.

Nämä turistit olivat aiemmin käyneet siinä samassa kylässä, joss minä asuin (Kiimasjärvellä) ja sen vuoksi pian uudistimme vanhan tuttavuutemme ja lähdimme yhdessä tarkastelemaan kylän nähtävyyksiä.

○ ○ ○ ○ ○

Ulkonaisesti karjalaiset eroavat venäläisistä vähän. He ovat suuremmaksi osaksi keskipitkiä, ruumiinrakenteeltaan

tukevia, seisoma-asento on suora; lihavuutta heissä tapaa vain harvoin. Tyypillisellä karjalaisella on suuri, hyvinmuotoinen pää, keskikorkea otsa ja ilmeikkäät, usein siniset silmät. Heidän käyntinsä on nopeaa ja varmaa. Kaikessa liikehännässä näkyy reippaus ja vikkelyys.

Kasvojen ilmeestä näkyy itsevarmuus, alemmuuden ja orjuuden merkkejä niissä ei näy. Päinvastoin kuin synkät 'luonnonlapset' suomalaiset, karjalaiset ovat iloisia ja puheellaita, toisinaan jopa löppäsuisia. Yleensä karjalaisten ulkonäkö tekee miellyttävän vaikutuksen.

Venäläisiin naisiin verrattuna karjalaiset naiset ovat pitempiä, heidän otsansa on korkeampi, tukka vaaleantumma, silmät siniset, kasvot soikeat ja sievät, ja ilme niillä sävyisä, ujo ja mietiskelevä. Kaikki he ovat solakkaryhtisiä, ja nuorempina monet heistä ovat kauniita ja taipuvaisia keimailuunkin. Valitettavasti isorokko usein vaurioittaa karjalaisnaisten kauniit kasvat.

Karjalaismiesten tavoissa ja heidän luonteessaan on yleensä enemmän hyviä kuin huonoja piirteitä. Yhtäällä karjalainen mies on rauhaarakastava, hyväsydäminen, vieraanvarainen ja ystävällinen naapureitaan kohtaan. Toisaalta hän on naiivi ja puhelias, täynnä omanarvon tuntoa, työteliäs, sitkeä, intohimoinen metsästäjä ja kalastaja ja näpsäkkä kaupmies. Hän voi olla myös salaperäinen, viekas ja mestari valehtelemaan silloin, kun kaupaa hieroessaan katsoo sen itselleen eduksi.

Varastaminen on karjalaisten keskuudessa hyvin harvinaista. Monissa syrjässä olevissa kylissä ei ole talojen ovissa lukkoja eikä salpoja. Metsäpirtteihin jätetään kalastus- ja metsästystarvikkeet vartioimatta talvikeliin saakka; siellä riippuu kuivattua kalaa, on kasoittain pyydystettyjä lintuja, mutta kukaan ei koske vieraaseen tavaraan.

Mitä taas kaupankäyntiin tulee, niin työhön kuuluvien erilaisten urakoiden ja muiden velvollisuuksien täyttämässä karjalainen on valmis johtamaan toisen harhaan, ottamaan huonosta tavarasta kolminkertaisen hinnan, valehtelemaan

ja rikkomaan lupauksensa, mutta nämä ominaisuudet ovat kai ominaisia suurimmalle osalle kauppiasta niihin luettuna myös enimmäst sivistyneet kansat.

On otettava huomioon, että karjalainen on ensisijaisesti kauppias, jonka historian kohtalo on heittänyt karulle alueelle, missä taistelu olemassaolosta on hyvin vaikeata ja missä monet puutteellisuudet tarttuvat ihmisiin elintapojen johdosta.

Karjalainen osaa aina kiemurrella vaikeistakin olosuhteista. Hän arvostaa korkealle omaa työtään ja jos niikseen tulee, jää mieluummin vaikka ilman työtä kuin ottaa sen vastaan huonolla palkalla. Vaikka karjalaista ei voi sanoa tuhlariksi, niin kuitenkin on niin, että hän hyvin harvoin varustautuu mustan päivän varalle. Silloin kun hänellä sattuu olemaan ylimääräistä rahaa, niin — ostettuaan ennen kaikkea leipää, teetä, kahvia, sokeria ja rinkeleitä, jotka ovat hänen mieleisensä sakuskat teen kera nautittuna — hän pyrkii hankkimaan paremmat vaatteet, joilla haluaa ylvästellä, ja korjailee taloan varustaan gornitsan halvoilla seinäpape-reilla, hankkii joitakin talouskaluja tai kodin mukavuuteen liittyviä esineitä, joista jokainen vähänkin toimeentuleva karjalainen aina haaveilee.

○ ○ ○ ○ ○ ○

Pelko, alistuneisuus ja arkuus — piirteitä, jotka ovat ominaisia lappalaisille, samojedeille ja muille pohjolan vierasheimoisille — eivät ole lainkaan karjalaiselle ominaisia. Hän on aina täynnä omanarvontuntoa, joskus jopa ylpeä siitä, itsevarma, herkkä jokaisesta solvauksesta, kestää järkähtämättä elämän vastoinkäymiset eikä koskaan menetä malttiaan. Hän ei taivuta selkäänsä maailman voimakkaiden edessä eikä anna lahjuksia virkamiehille, koska hän tietää, että virkamies saa virastaan palkkaa ja on sen vuoksi velvollinen virkatehtäviään suorittaessaan toimimaan lain mukaan.

Yleensä lainkuuliaisuus ja toisen ihmisen kunnioittaminen ovat heikosta lukutaidosta huolimatta kehittyneet karja-

Näkymä Vuokkiniemestä Ylä-Kuittijärvelle kohti Pirttilahtea. Kuva on sotavuosilta, mutta maisema lienee sama kuin sata vuotta sitten.

laisilla korkealle tasolle: riidat, perheasiat, maanomistus-erimielisyydet jne. ratkaistaan kyläkokouksessa tavanomaisen oikeuden perusteella, minkä lisäksi tärkein ääni näissä tapauksissa kuuluu vanhuksille.

Sekä pappia, stanovoita ja tuomaria karjalainen nimittää keskusteluissa 'veikokseen' ja tuttavallisesti tervehtii heitä kädestä pitäen, mutta jos joku yrittää näyttää hänelle ylimielisyyttään, niin karjalainen sanoo rohkeasti, että hän on samanlainen ihminen kuin muutkin.

Nuoret venäläiset papit ja virkamiehet, jotka ovat tottuneet venäläisessä talonpojassa näkemään orjan kuuliaisuuden, aluksi hämmästyvät karjalaisten rohkeutta ja pitävät sitä karkeutena. Karkeaksi karjalaisista ei kuitenkaan voi sanoa: jos hänen kanssaan käyttäytyy humanisti, ei karjalainen viivytele osoittaa kohteliaisuutta, kunnioitusta ja palvelunhalua.

○ ○ ○ ○ ○ ○

Eräs vanha virkamies (tsinovnik), joka virkatoimissaan yli kahden vuosikymmenen ajan tapasi karjalaisia, kertoi minulle, että he — luonteensa mukaisesti — ovat amerikkalaisen kaltaisia. Jos heillä olisi samanlainen yhteiskuntarakente ja mahdollisuus päästä sivistyksestä osallisiksi kuin naapureillaan suomalaisilla, he pian sivuuttaisivat viime mainittu kulttuuritasossa, sillä karjalainen on suomalaista voimakkaampi katsoipa asiaa fyysiseltä, tarmokkuuden tai neuvokkuuden kannalta — ja tämä mielipide kai lienee oikea.

Perhesiteet karjalaisilla ovat hyvin kiinteät. Ne perustuvat puolisoitten molemminpuoliseen ystävälliseen suhtautumiseen ja vanhusten kunnioittamiseen. Karjalainen lyö vaimoaan vain hyvin harvoin. Hän neuvottelee vaimonsa kanssa kaikista tärkeistä kysymyksistä ja jättää tämän tehtäväksi huolehtia rahavarojen käytöstä.

Vielä suurempaa kunnioitusta osoitetaan vanhoille miehille. Usein voi kohdata 80-vuotiaan, harmaahapsisen, kuoron tai huonokuuloisen vanhuksen, joka ei enää kymmeniseen vuoteen ole mitään työtä tehnyt. Häntä ei syytetä tyhjäntoimittajaksi, vaan päinvastoin ilman hänen neuvoaan ei mitään tärkeää perheasiaa ratkaista.

Joskus voi tavata perheen, johon kuuluu 3—4 naimisissa olevaa veljestä, jotka asuvat samassa talossa. Yksi heistä huolehtii talonpidosta, toinen käy kalastamassa ja metsästä-mässä, kolmas harjoittaa jotakin ansiotoimintaa ja kaikki he antavat tulot yhteiseen kekkoon. Voi sattua niinkin, että yksi veljeksistä on lähtenyt jo pienenä poikana ulkomaille, solminut avioliiton ja perustanut perheen ja kenties ei kos-

kaan enää palaa kotikuntaansa, mutta omaisiaan hän ei unohda, vaan jos pystyy, ei milloinkaan kieltäydy auttamasta heitä kaikin tavoin.

Siveellisyytensä perusteella karjalaisia voidaan hyvällä tuloksella verrata moniin muihin kansoihin: vaikka huomattava osa naimisissa olevista miehistä viettää useita vuosia muualla harjoittaessaan ansiotoimintaa ja käy kotona keran tai pari vuodessa, toisinaan harvemminkin, niin heidän vaimonsa pysyvät uskollisina miehilleen. Avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset ovat harvinaisia.

○ ○ ○ ○ ○ ○

Turistit lähtivät Vuokkiniemestä juhlan (14. elokuuta) aattona, mutta samana päivänä saapui tänne tuttavani metsänhoitaja Balbinskij, jonka kanssa asetuimme asumaan samaan taloon.

Pistädyttyämme kisapirttiin olimme hämmästyneitä nähdessämme, miten keikarimaisiin vaatteisiin tšekäläiset pojat olivat sonnustautuneet: useimmilla oli muodinmukaiset takit ja housut, liivin taskusta pilkisti kullattu kellonperä merkinä siitä, että siellä oli myös kello.

"Ilmeisesti tässä kylässä asuvat ovat rikkaita, sillä näin syrjäisellä seudulla en olisi odottanut näkeväni tällaisia keikareita", sanoin paikkakunnan venäläiselle kirjurille.

"Ei, kaukana siitä", hän vastasi. "Useimmilla näillä keikareilla on suuret verovelat maksamatta, kotona heillä ei ole varattuna ruokatarvikkeita, mutta tapa on kerta kaikkiaan seuraavanlainen: kaikkein köyhinkään ei halua jäädä jälkeen muista mitä tulee pukeutumiseen. Älkää luulko, että jokaisella pojalla on taskussaan kello; kellonperiä käytetään vain näön vuoksi. Kelloja on vain pienellä osalla paremmin toimeentulevista talonpojista."

"Kansa on kuitenkin reipasta", jatkoi puhelias kirjuri. "Melkein puolet tšekäläisistä miehistä harjoittaa laukku-kauppaa Suomessa ja esim. eilen posti toi kerralla kymmenkunta kirjettä Amerikasta, missä elää monia Vuokkiniemen ja Uhtuan talonpoikia. En tiedä, mitä he siellä tekevät, mutta muutamat heistä lähettävät usein rahaa sukulaisilleen, joten ilmeisesti he tulevat siellä hyvin toimeen." (nm)

KARJALAN

matkat nyt myynnissä!

Kotiseutumatkat synnyinseudulle, veteraanimatkat vanhoille taistelupaikoille. Runsaasti kohteita eri puolilla Karjalaa: Käkisalmi, Sakkola, Hiitola, Kurkijoki, Lahdenpohja, Sortavala, Pitkäranta, Salmi, Aunus, Petroskoi, Suojärvi, Kostamus, Kalevala, Terijoki...

Tilaa uusi esitteemme, varaa matka!

Helsinki: 90-447 755, Tampere: 931-144 333,

Turku: 921-510 285

 Ystävyysmatkat
Ja maailma hymyilee!

JESITEX

KANKAITA valmistajille ja jälleenmyyjille EDULLISESTI.

Rullakatu 6 F 36
15900 Lahti 90
Puh. 918 - 23 455

 **NURMEKSEN
KAUPPA OY**

**Kaupanteon keskipiste
Ylä-Karjalassa**

Mikä I.V. Olenev oli miehiään?

Ivan Vasiljevits **Olenev** oli venäläinen, ammatiltaan opettaja. Teoksen 'Karelskij kraj' esipuheesta voi tehdä sen johdopäätöksen, että hän oli kotoisin Keski-Venäjältä, Jaroslavin kaupungista. Sparre mainitsee matkakuvauksessaan 'Kalevalan kansaa katsomassa', että Olenev oli heidän tavatesaan iältään noin 22-vuotias, toisin sanoen hän lienee syntynyt v. 1870. Opettajaseminaarin hän suoritti v. 1890 saaden parhaat arvosanat kaikissa aineissa.

Olenev toimi opettajana Karjalassa Kiimasjärvellä noin kymmenen vuotta (viime vuosisadan loppukymmenen). Sittemmin hän kertoo oleskelleensa useita vuosia Siperiassa.

Myöhemmin, lokakuun vallankumouksen jälkeen, Olenev toimi Vjatkan kuvernementissa erikoistarkastusosaston johtajana päätehtävänään valvoa polttoaineen hankintaa ja jakelua. Tinkimätön rehellisyys tässä työssä toi hänelle vihamiehiä ja ikävyyksiä, syytteen poliittisesta epäluottavuudesta.

Olenev selvisi tekaistuista syyteistä ja nimitettiin keväällä 1920 tarkastusviraston osastopäälliköksi Tomskin rautatien Barnaulin ratajaksolle. Tätä tehtävää hän ei kauan ehtinyt hoitaa, kun kuoli jo samana syksynä 49-vuotiaana.

Louis **Sparre** ja Emil **Wikström** viipyivät Karjalan-matkallaan Kiimasjärvellä useita päiviä ja kävivät vieraisilla myös koululla:

"Koulu on komea, valkoinen puurakennus, siinä on useita siistejä, ilmavia luokkahuoneita ja sitäpaitsi huoneita, joissa koululapset lukukauden aikana saavat asua. Seinäkoristeina oli uskonnollisten kuvien lisäksi lahjoittajan, kauppias Miinisen muotokuva öljymaalauksena, Borkin onnettomuutta esittävä öljypainokuva, sienikartta ja kunniamerkkitaulukko."

Sparre ja Wikström eivät osanneet venäjää montakaan sanaa, Olenev ei taas suomea, joten "joustavaan keskusteluun oli vaikea päästä". Yhtä ja toista kuitenkin selvisi, mm. se, että Kiimasjärven opettajan palkka oli ajan yleisen mittapuun mukaan hyvä, 25 ruplaa, vapaa asunto ja lämpö sekä laidun yhdelle lehmälle.

Kiimasjärven kansakoulu 1920-luvulla.

Kiimasjärven koulurakennus ansaitsee tässä erikoismaininnan. Sen oli kotiseudulleen perustanut ja rakennusrahat lahjoittanut puotipoikana uransa aloittanut ja Pietarissa suurliikemieheksi kohonnut Mikael Tarasseinpoika **Miinin**. Jotta opinahjo vastaisi hänen ajatuksiaan, Miinin järjesti sen yhteyteen vielä suutarien ja puuseppien koulutuksen. Testamentissaan hän määräsi 5 000 ruplaa rakennustöihin ja 45 000 ruplaa opettajien, emännöitsijän ja vahtimestarin palkkaamiseen. — Kauppias Miinin kuoli 20.10.1877.

Koululle vuokrattiin tontti Kiimasjärven korkealta ja kivalta koillisrannalta Timofei Ananjinin maalta. Kylä oli sikäli erikoinen sijainniltaan, että järven koillisranta kuului Arkangelin kuvernementtiin ja taas vastakkaisella rannalla sijaitseva kylänosa Aunuksen kuvernementtiin. Rakennustöiden viivästyessä Kiimasjärven koulu toimi vuokratiloissa siihen asti, kun uusi rakennus valmistui 9.9.1885. Koululle annettiin nimeksi Mihail Mininille nimetty mallikansakoulu. Se toimi opetusministeriön alaisena.

Talvella 1922 koulurakennus toimi Karjalan Metsäsissien päämajana. Siitäkö lienee johtunut, että Antikaisen hiihtojoukot polttivat sen ensi töikseen Kiimasjärven vallattuaan. — SV

Ortodoksia n:o 40

Ortodoksia 40, ortodoksisten pappien liiton ja Helsingin yliopiston ortodoksian ja Itä-Euroopan kirkkojen tutkimisen laitoksen vuosikirja on ajan mittaan kasvanut runsassivuisiksi ja -sisältöiseksi tietopaketeiksi. Tuoreessa teoksessa on sivuja 176.

Sisällöstä mainittakoon mm. Irma-Riitta **Järvisen** katsaus Karjalan vanhauskoisuuteen ja kansanperinteeseen. Aihe on sangen kiinnostava ja sangen vähän, jos ollenkaan tutkittu.

Vanhauskoisuus oli luonteeltaan säilyttävää, mutta runonkerääjät eivät tästä hyötäneet, sillä vanhauskoiset eli staroverit eivät yleensä suostuneet kertomaan tietojaan, laulamaan 'riähkiä lauluja'. Tähän törmäsi keruumatkoillaan jo Lönnrot ja monet hänen jälkeensä.

Uhtuantakaiset alueet leimattiin aikoinaan runottomiksi, kun siellä käyneet eivät hyviä laulajia tavoittaneet, toisaalta vanhauskoisuus oli sen puolen pitäjissä paljon yleisempää kuin etelämpänä. Olisiko näillä seikoilla yhteyttä toisiinsa?

Kuusamon vanhauskoiset ovat Elsa **Kuittisen** aiheena. Artikkelit pohjautuu tekijänsä pro gradu -tutkiel-

maan. Keskeisenä lähdeaineistona ovat olleet SKS:n kansanrunousarkistossa säilytettävät Matti Tienarin Kuusamoaiheiset muistiinpanot.

Mikko **Ketola** kirjoittaa Solovetskin luostarin synkistä vuosikymmenistä. Artikkelit sisältää runsaasti mielenkiintoista tietoa mm. tuon vankileirin uskovista asukkaista ja sinne passitetuista papeista, joita 1920—30-luvulla lienee ollut nelisenkymmentä.

Viron ortodoksista kirkkoa käsitellään kahdessa kirjoituksessa (Kimmo **Kärkkäinen**: Viron ortodoksisen kirkon vaiheita ja Madis **Palli**: Ortodoksinen kirkko Virossa). Ilomantsin kirkkoherra Rauno **Pietarinen** selostaa mahdollisuuksia sovittaa kirkkokalenteri tietokoneelle.

Dokumenttiosastossa on mm. suomennos Neuvostoliiton uskonnonvapauslaista — laki omantunnonvapaudesta ja uskonnollisista yhteisöistä, joka tuli voimaan 1.10.1990. — SV

□ **Suurkanteleen opas**. Musiikin lehtori Tytti-Leena Laasaselta on ilmestynyt teos 'Perinteisen suurkanteleen opas'. Teos käsittelee lähinnä 34-kielistä kanteletta, sisältää seikka-peräistä tietoa, valokuvia, sointuesimerkkejä ja 34 eritasoisista kantelesovitusta.